

گاج

پرفروش ترین
کتاب های
امتحان
نهایس

۲ دین و زندگی انسانی

پایه یازدهم

مؤلفان

مرتضی محسنی کبیر

محمد رضایی بقاء

فرمول بیست

«الیس الله بكاف عبده» (زمر، ۳۶)
آیا خداوند برای بنده‌اش کافی نیست؟

کتابی که پیش رو دارید، حاصل تلاش برای ارائه مناسب و کاربردی از کتاب دین و زندگی پایه یازدهم برای آمادگی امتحان نهایی است.

در این کتاب سعی شده است مطالب ضروری مطابق با جدیدترین تغییرات امتحانات نهایی به نحوی طبقه‌بندی شود که بتواند پاسخ‌گوی نیازهای دانش‌آموزان در راستای موفقیت آنان باشد. امیدواریم همه عزیزان دانش‌آموز از این نوشته بهره کافی را ببرند.

این کتاب شامل بخش‌های زیر است:

در این درس می‌خوانیم: بیان اهداف اصلی و فرعی هر درس.

مشاوره: بیان تعداد آیات، احادیث، اشعار و بارم هر درس در امتحانات نوبت اول و دوم.

سبک مطالعه: اولویت‌بندی در فراگیری مطالب درس و بیان روش مطالعه به صورت صمیمی و محاوره.

ایستگاه آیه و حدیث و شعر: ترجمه روان آیه و حدیث و پیام‌های مختلف آیات و احادیث و اشعار در قالب سؤال و جواب و مشخص کردن کلیدواژه‌های آن‌ها.

تلنگر: حواست باشه!: بیان نکات مشابه و گمراه‌کننده درس‌ها و دام‌های آموزشی.

نکته راهبردی: نکات کلی و میان‌بر برای درک بهتر مفاهیم مهم درس.

مرور سریع: طبقه‌بندی برخی از مفاهیم حجیم درس برای سهولت در یادگیری.

متن کتاب درسی: تمام متن کتاب درسی ذکر شده است و برای شرح بهتر درس، اصطلاحات و توضیحات اضافه در پرانتزها آمده است. در ضمن تمام سؤالات (۱) در ابتدا و یا در میان درس، (۲) تدبر و تفکر در آیات، (۳) خودارزیابی، (۴) فعالیت کلاسی، (۵) بررسی‌ها، (۶) اندیشه و تحقیق براساس کتاب «راهنمای معلم» پاسخ داده شده است.

تعریف اصطلاحات و مفاهیم کلیدی: آشنایی با تعریف اصطلاحات مهم درس.

درس در یک نگاه: ارائه نموداری خلاصه هر درس، جهت نگاهی کلی به درس و مطالعه سریع و مرور آن قبل از امتحان.

ایستگاه سؤال: انواع سؤالات مورد طرح در امتحانات پس از پایان بخش‌ها و تیتراهای فرعی درس، به صورت سؤال‌های میان درس.

پاورقی‌ها: بعضی از مطالب که نیاز به توضیح بیشتر دارد و در فهم مطالب موثر است، همچنین عبارات عربی برخی از آیات که در کتاب درسی فقط ترجمه فارسی آن‌ها آمده است.

سؤالات تشریحی: شامل تعداد زیادی سؤال متنوع منطبق بر امتحان نهایی در انواع مختلف آیات و احادیث، صحیح و غلط، جای خالی، پاسخ کوتاه، چندگزینه‌ای، کشف ارتباط، تعریف مفاهیم و اصطلاحات، پاسخ بلند (تشریحی) و درک مطلب برای آمادگی در امتحانات میان ترم و امتحان نهایی.

سؤالات ستاره‌دار: از هر درسی سؤالات مهم و ضروری انتخاب شده و با علامت ☆ نشان‌گذاری شده است و کسانی که فرصت کم‌تری دارند، باید این سؤالات را حتماً ببینند و حل نمایند.

پاسخ نامه تشریحی: پاسخ هایی کافی متناسب با راهنمای تصحیح امتحان نهایی و بررسی دلیل نادرستی گزاره های غلط.

امتحان نهایی: ارائه چند دوره امتحان نهایی اخیر و آزمون های نیم سال اول و پایان سال تألیفی با پاسخ تشریحی.

هایلایت کتاب درسی (جزوه رایگان همراه کتاب): همه قسمت هایی که در سال های اخیر به هر شکل و شمایلی از آن ها سؤال طرح شده، در کتاب درسی هایلایت کرده ایم و آدرس سؤالات را در قسمت پاورقی مشخص کرده ایم تا شب امتحان برای مرور و یادآوری از آن استفاده کنید. به قسمت های هایلایت نشده هم توجهی ویژه نمایید.

تشکر ویژه

در پایان شایسته است از همه عزیزانی که ما را در به ثمر رساندن این کتاب یاری نموده اند، آقایان مرتضی یعقوبی، نقی شفایی، منوچهر ستینه، مهدی زمانی نژاد، سید هادی هاشمی، سید کمال الدین سیفی، محمدرضا فرهنگیان، مجید فرهنگیان، سید کمال بااوسی، جعفر رنجبرزاده، علی مراد زنگنه، امین اسدیان پور، فردین سماقی، سعدی رضایی، هادی ناصری، حسین باغانی، محمدفخرالدین مرشدی تنکابنی، حمید حسین پور، ابوالفضل احدزاده، محمدهادی گوهری، محمدعلی عبادتی، محمد بختیاری، حسین مقدسی، حسین رضاییان، محسن بیاتی، آرمان جیلاردی، علی شلفی، عسکر امیرکلایی اندی، محمدحسین کریمی، بهرام پوروطن، سید هادی موسوی، حسن خانی (فیاض)، بیژن دیبا، سید عطا میرمحمدی، وحید دولتی، جوادعلی عباسزاده، محمدرضا ثابتی، حسین نقوی، محمدرضا رعیتی، محمدرضا رخشانی مقدم و خانم ها وحیده کاغذی، محبوبه ابتسام، فاطمه سادات خلیل پورسیدی، فاطمه واثقی، سیدفاطمه موسوی، حمیده صادقی و زهرا جعفری یزنی تشکر نماییم که اگر تشویق ها و همراهی ها آنان نبود، کار به سرانجام نمی رسید.

بازمبندی درس دین و زندگی ۲		
شماره درس	پایانی نوبت اول	پایانی نوبت دوم، شهریور و دی ماه
اول، دوم و سوم	۴/۵	۲/۵
چهارم، پنجم و ششم	۵/۵	۲/۵
هفت، هشت و نه	۶	۳
ده، یازده و دوازده	—	۳/۵
سیزده و چهارده		۳
پانزده و شانزده		۳
هفده و هجده		۲/۵
قرائت	۴	—
جمع	۲۰	۲۰

مدرسہ
اینٹرنی
گاج

گاج لایو

جلسه
آموزش
کامل
درس

جلسه
آموزش
کامل
درس

جلسه
آموزش
کامل
درس

جلسه
آموزش
کامل
درس

جلسه
آموزش
کامل
درس

جلسه
آموزش
کامل
درس

جلسه
آموزش
کامل
درس

جلسه
آموزش
کامل
درس

جلسه
آموزش
کامل
درس

جلسه
آموزش
کامل
درس

درس	جلسه آموزش کامل درس	درس	جلسه آموزش کامل درس
درس	جلسه آموزش کامل درس	درس	جلسه آموزش کامل درس
درس	جلسه آموزش کامل درس	درس	جلسه آموزش کامل درس
درس	جلسه آموزش کامل درس	درس	جلسه آموزش کامل درس
جلسه خرداد ۱۴۰۴	جلسه خرداد ۱۴۰۳	جلسه نیمسال دوم (۴)	جلسه نیمسال دوم (۳)
جلسه نیمسال دوم (۲)	جلسه نیمسال دوم (۱)	جلسه اول	

پاسخ	سؤالات	درسنامه	
۲۴۸	۲۲	۱۰	درس اول: هدایت الهی
۲۵۰	۳۴	۲۶	درس دوم: تداوم هدایت
۲۵۱	۴۵	۳۷	درس سوم: آخرین پیامبر
۲۵۳	۵۹	۴۸	درس چهارم: معجزه جاویدان
۲۵۵	۷۴	۶۳	درس پنجم: مسئولیت‌های پیامبر (ص)
۲۵۸	۸۹	۷۹	درس ششم: پیشوای اسوه
۲۵۹	۱۰۶	۹۳	درس هفتم: امامت، تداوم رسالت
۲۶۲	۱۲۰	۱۱۰	درس هشتم: جان و جانشین پیامبر (ص)
۲۶۳	۱۳۰	۱۲۲	درس نهم: وضعیت فرهنگی، اجتماعی و سیاسی ...
۲۶۵	۱۴۱	۱۳۴	درس دهم: احیای ارزش‌های راستین
۲۶۶	۱۵۴	۱۴۴	درس یازدهم: جهاد در راستای ولایت ظاهری
۲۶۸	۱۶۵	۱۵۹	درس دوازدهم: عصر غیبت امام زمان (عج)
۲۶۹	۱۸۱	۱۶۸	درس سیزدهم: در انتظار ظهور
۲۷۲	۱۹۶	۱۸۶	درس چهاردهم: مرجعیت و ولایت فقیه
۲۷۴	۲۰۹	۲۰۰	درس پانزدهم: رهبری و مردم
۲۷۶	۲۲۲	۲۱۲	درس شانزدهم: عزت نفس
۲۷۸	۲۳۳	۲۲۶	درس هفدهم: زمینه‌های پیوند
۲۸۰	۲۴۴	۲۳۸	درس هجدهم: پیوند مقدس

امتحان نهایی

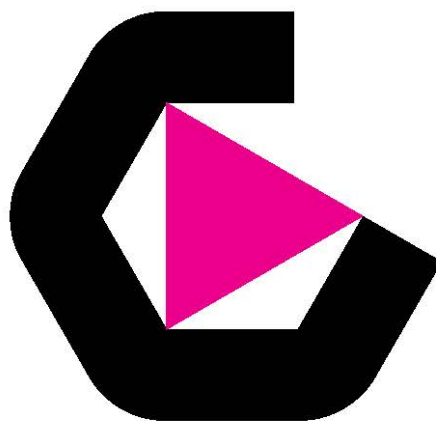
۲۸۴	آزمون ۱: نوبت اول
۲۸۵	آزمون ۲: نوبت دوم
۲۸۷	آزمون ۳: نوبت دوم
۲۸۹	آزمون ۴: نوبت دوم
۲۹۰	آزمون ۵: نوبت دوم
۲۹۲	آزمون ۶: خرداد ماه ۱۴۰۳
۲۹۴	آزمون ۷: خرداد ماه ۱۴۰۴
۲۹۶	پاسخ‌نامه تشریحی آزمون ۱ تا ۷

دین و زندگی انسانی ۲

دوره کامل آموزش تصویری در
۲۲ ساعت به صورت درس به درس

برای مشاهده ویدیوها در سایت gajlive.ir
برچسب را خراش داده و از کد زیر استفاده کنید

پشتیبانی
۰۲۱-۶۴۲۰

www.gajlive.ir

۱
بخش

درستنامه

و سؤالات تشریحی

درس اول

هدایت الهی

در این درس می‌خوانیم

در این درس به انواع نیازهای طبیعی و غریزی انسان و نیازهای برتر او اشاره می‌شود. دو ویژگی برای پاسخ مناسب به نیازهای برتر که فقط خداوند می‌تواند به آن‌ها پاسخ دهد، بررسی می‌شود؛ بنابراین ضرورت نیاز به هدایت الهی برای پاسخ به این نیازها معلوم شده و تناسب هدایت ویژه انسان با ویژگی‌های او برقرار می‌گردد.

مشاوره

با احتساب آیات تفکر و اندیشه که قبل از شروع درس اول آمده، این درس دارای ۵ آیه عربی و یک آیه فارسی در اندیشه و تحقیق، ۱ سوره، ۲ حدیث فارسی و ۲ شعر است. بارم این درس در امتحان ترم اول ۱/۵ نمره و در امتحان نهایی ۵/۵ نمره است.

کلیدواژه‌ها، آیه یا حدیث و شعر که مربوط به هر یک از سه نیاز برتر بشناس. دو ویژگی پاسخ مناسب به آن‌ها و دو ویژگی پاسخ‌دهنده آن‌ها (خدا) رو یاد بگیر. ارتباط پیامبران الهی، عقل و اختیار انسان، بنیادی‌ترین مفهوم نهفته در این درسه که در حدیث امام کاظم (ع) خطاب به هشام‌بن حکم اومده و در امتحان هم پرتکراره.

یادآوری^۱

- در سال گذشته با «هدف زندگی» (تقرب به خدا) آشنا شدیم و دانستیم که مقصود و محبوب نهایی زندگی ما «خداست». او سرچشمه همه خوبی‌ها و زیبایی‌هاست و حرکت به سوی این خوبی‌ها به معنای **نزدیکی** به اوست (قرب الهی). درحقیقت، راه دستیابی به همه کمال‌ها و زیبایی‌ها **تقرب به خداست**. (نیاز برتر شناخت هدف زندگی)
- هم‌چنین آموختیم که موجودات جهان، از آن خدایند و بازگشتشان هم به سوی اوست (معاد). در میان مخلوقات پیرامون ما، بازگشت انسان، یک بازگشت **ویژه** است. **معاد** هرانسانی از عمل اختیاری او شکل می‌گیرد. (نیاز برتر درک آینده خویش)
- بنابراین، باید برای انجام بهترین عمل، ^۱ به درستی **برنامه‌ریزی** کرد و ^۲ عقاید، اخلاق و اعمالی که موجب **رستگاری** در دنیا و آخرت می‌شود را **شناخت** و ^۳ به آن‌ها پایبند بود. (نیاز برتر کشف راه درست زندگی)
- امسال در این بخش از کتاب دین و زندگی، با **روش هدایتی** خداوند (هدایت تشریعی) بیش‌تر آشنا می‌شویم تا با بهره‌مندی از هدایت‌های او، برای بهترین زندگی در دنیا و کسب **خوشبختی جاویدان** در آخرت، بهتر برنامه‌ریزی کنیم. (نیاز برتر کشف راه درست زندگی)

تفکر و اندیشه^۲

سؤال حیات‌بخش جسم و روح انسان چیست؟

جواب آب: نعمت بی‌نظیر خداوند، جلوه زیبایی و طراوت، مظهر پاکی و زلالی و **عامل اصلی ادامه حیات** است. در نبود آب از آواز دلنشین پرندگان، طراوت و سرسبزی درختان و تبسم گل‌های زیبا و رنگارنگ طبیعت اثری نخواهد بود. آری، آب **مایه حیات** و **اساس زندگی در جهان** است.

پیام اصلی: آب، حیات‌بخش جهان مادی است.

ایستگاه آیه - انبیاء، ۳۰

و هر چیز زنده‌ای را از آب قرار دادیم (پدید آوردیم).

وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ

۱. یادآوری، مربوط به متن قبل از شروع درس اول است.
۲. تفکر و اندیشه مربوط به متن قبل از شروع درس اول است.

سؤال ۱ عامل حیات بخش جهان مادی و انسان چیست؟

۲ اثرگذاری آب در جهان چیست؟

۳ این آیه به کدام دسته از نیازهای انسان اشاره دارد؟

پاسخ ۱ آب ۲ هر چیز زنده‌ای از آن قرار داده شده است. ۳ نیازهای طبیعی و غریزی

• انسان با آب نیازهای طبیعی و جسمی اش را برطرف می‌سازد و به طور کلی آب، حیات بخش جهان مادی، از جمله ما انسان هاست.

پیام اصلی: آب، حیات بخش جهان مادی است و پاسخ گوی یکی از نیازهای طبیعی و جسمی انسان است.

ایستگاه آیه - فرقان، ۴۹

لِئَحْيِي بِهِ بَلَدَةً مَيِّتًا

تا به وسیله آن (باران) سرزمینی مرده را زنده کنیم.

سؤال ۱ نعمت گران قدر آب چه تأثیری بر طبیعت و زندگی انسان دارد؟

۲ خداوند زنده کردن زمین مرده را به واسطه کدام عامل انجام می‌دهد؟

۳ این آیه به کدام دسته از نیازهای انسان اشاره دارد؟

پاسخ ۱ زمین مرده را زنده می‌کند. ۲ آب ۳ نیازهای طبیعی و غریزی

سؤال اما راستی حیات بشر وابسته به چیست؟ چه چیزی به روح و درون انسان شادابی و طراوت می‌بخشد؟ چگونه می‌توان به این اکسیر حیات دست یافت؟

جواب دین الهی که در آن هدایت بشر از سوی خدا نهفته است، حیات بخش روح انسان است و با ایمان به خدا و اجابت فرمان او و رسولش می‌توان به آن دست یافت.

پیام اصلی: اجابت دعوت خدا و پیامبر (ص) حیات بخش روح انسان است.

ایستگاه آیه - انفال، ۲۴

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ

ای کسانی که ایمان آورده‌اید، دعوت خدا و پیامبر را بپذیرید؛ آن‌گاه که شما را به چیزی فرا می‌خواند که به شما زندگی حقیقی می‌بخشد.

سؤال ۱ عامل حیات بخش روح بشر در آیات چه چیزی معرفی شده است؟

۲ پذیرش فرمان الهی که از طریق پیامبر (ص) به ما می‌رسد، چه اثری در زندگی ما دارد؟

۳ لازمه زندگی مؤمنانه، به هنگام دعوت الهی چیست؟

پاسخ ۱ اجابت فرمان خدا و پیامبر ۲ حیات معنوی (حقیقی) به انسان می‌دهد. ۳ اجابت فرمان خدا و پیامبر

نکته ترکیبی از جهت اجابت فرمان خدا و پیامبر (ص) با آیه شریفه «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اطِيعُوا اللَّهَ وَ اطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولَى الْأَمْرِ مِنْكُمْ...» ارتباط دارد. (درس ۵)

مقدمه

همه ما، نیازهای کوچک (طبیعی) و بزرگی (فراطبیعی) داریم و خوشبختی و سعادت خویش را در برآورده شدن آن‌ها جست‌وجو می‌کنیم، رضایت از زندگی را وابسته به میزان تأمین این نیازها می‌دانیم و همواره دنبال برنامه‌ای هستیم که بتواند ما را به بهترین شکل، در برآورده ساختن این نیازها یاری کند.

• احتیاج دائمی انسان به داشتن برنامه‌ای که پاسخگوی نیازهایش باشد و سعادت بشر را تضمین کند، سبب شده است که در طول تاریخ همواره شاهد ارائه برنامه‌های متفاوت و گاه متضاد از جانب مکاتب بشری باشیم.

• این مکتب‌ها با ادعای رساندن بشر به سعادت، برنامه‌های گوناگونی را ارائه داده‌اند، اما ...

سؤال آیا انسان می‌تواند تنها با تکیه بر عقل، برنامه کاملی را برای سعادت خود ارائه دهد؟

جواب خیر، با توجه به محدودیت‌های آگاهی انسان در مورد امور مهم زندگی اش، عقل به تنهایی نمی‌تواند برنامه‌ای تضمینی برای سعادت ارائه دهد.

سؤال یک برنامه مناسب برای سعادت انسان باید چه ویژگی‌هایی داشته باشد؟

جواب ۱ کاملاً درست و قابل اعتماد باشد. ۲ همه جانبه باشد.

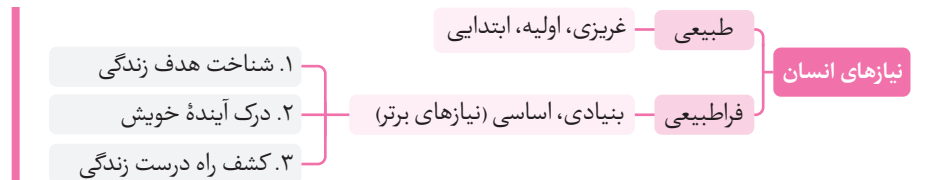
سؤال آیا برنامه‌ای که فقط سعادت دنیای انسان را دربرگیرد، کامل است؟

جواب خیر، بُعد روحانی انسان که در آخرت به حیاتش ادامه می‌دهد، نیازمند توشه مسیر است و باید به آن نیز توجه شود.

سؤال آیا می‌توان به مکاتب بشری اعتماد کرد و زندگی را براساس برنامه‌های آنان بنا نهاد؟

جواب خیر، باتوجه به محدودیت عمر انسان و تعداد راه‌های پیشنهادی زیاد که نیازمند تجربه و آزمون اند، باید به یک پاسخ کاملاً درست و قابل اعتماد عمل کرد.

انواع نیازهای انسان

نیازهای طبیعی و غریزی

- انسان همچون سایر موجودات زنده، یک دسته نیازهای طبیعی و غریزی دارد؛ مانند نیاز به آب: «الماء»، هوا، غذا و پوشاک.
- خداوند پاسخ به این نیازها را در عالم طبیعت آماده کرده (حکمت الهی) و قدرت آگاه شدن از آن‌ها را نیز به انسان داده است (هدایت تکوینی).
- مثال** در وقت نیاز به آب و غذا احساس تشنگی و گرسنگی می‌کند و سراغ آب و غذا می‌رود. هنگام سرما و گرما، از مصالح موجود در طبیعت بهره می‌برد و برای خود پوشاک و مسکن تهیه می‌کند.

تلاش: خواست باشد

آیات مرتبط با نیازهای طبیعی و غریزی «وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ» و «لِئَلَّيْهِ بِهِ بَلَدَةٌ مِثًا» می‌باشند.

نیازهای برتر، اساسی، بنیادین و فراطبیعی

- اما نیازهای انسان منحصر به نیازهای طبیعی و غریزی او نمی‌شود؛ زمانی که انسان، از سطح زندگی روزمره فراتر رود و در افق بالاتری بیندیشد، خود را با نیازهای مهم‌تری نیز روبه‌رو می‌بیند؛ نیازهایی که برآمده از سرمایه‌های ویژه‌ای است که خداوند به او عطا کرده است و پاسخ صحیح به این نیازهای اساسی است که سعادت انسان را تضمین می‌کند.
- این نیازها به تدریج به دل مشغولی، دغدغه و بالاخره به سؤال‌هایی تبدیل می‌شوند که انسان تا پاسخ آن‌ها را نیابد، آرام نمی‌گیرد. برخی از این نیازها عبارت‌اند از: ۱ شناخت هدف زندگی ۲ درک آینده خویش ۳ کشف راه درست زندگی.

تلاش: خواست باشد

- نیازهای برتر، از نوع سؤال‌اند (نه پاسخ)؛ زیرا باید به آن‌ها پاسخ داد.
- رسیدن به پاسخ نیازهای برتر، دل مشغولی انسان را به آرامش تبدیل می‌کند و حرکت به سوی پاسخ کافی نیست.

۱. شناخت هدف زندگی

- انسان می‌خواهد بداند «برای چه زندگی می‌کند؟» و کدام هدف است که می‌تواند با اطمینان خاطر، زندگی‌اش را صرف آن نماید؟
- او می‌داند که اگر ۱ هدف حقیقی خود را نشناسد یا ۲ در شناخت آن دچار خطا شود، عمر خود را از دست داده است. (اتلاف عمر) و چنین کسی در حقیقت، «سرمایه وجودی خود» را از بین برده است.

پیام اصلی: شناخت هدف زندگی موجب خروج از زیان می‌شود.

ایستگاه آیه - شوری، ۴۵

در حقیقت، زیانکاران کسانی‌اند که خودشان را دچار زیان کرده‌اند.

إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ

سؤال ۱ زیانکاران حقیقی چه کسانی هستند؟

۲ این آیه به بی‌توجهی به کدام نیاز برتر اشاره دارد؟

پاسخ ۱ آنان که به خودشان زیان رساندند. ۲ شناخت هدف زندگی

۱. هدایت براساس غریزه، فطرت، ذات، درون، طبیعت و نهاد هر موجودی است. مثلاً «عقل» برای انسان هدایت تکوینی (عمومی) است.

پیام اصلی: ضرورت شناخت هدف زندگی

مکارم الاخلاق - ایستگاه حدیث

به همین خاطر امام سجاد (ع) پیوسته این دعا را می‌خواند که: «خدایا ایام زندگانی مرا به آن چیزی اختصاص بده که مرا برای آن آفریده‌ای.»

سؤال ۱ امام سجاد (ع) از خداوند می‌خواهد که زندگی‌اش صرف چه هدفی شود؟

۲ کلام امام سجاد (ع) درباره اختصاص عمر به چیزی که برای آن آفریده شده است، کدام نیاز برتر را می‌رساند؟

پاسخ ۱ زندگانی به چیزی اختصاص یابد که برای آن آفریده شده است. (صرف زندگی برای هدفی که برای آن آفریده شده)

۲ شناخت هدف زندگی

تذکره: حواست باشه

به نیاز «شناخت هدف زندگی»، «برای چه زیستن» یا «چرا زیستن» هم گفته می‌شود.

۲. درک آینده خویش

- انسان با این سؤال مهم و اساسی نیز روبه‌رو است که: «آینده او چگونه است؟»، «آیا زندگی او با مرگ تمام می‌شود یا دفتر حیات او به شکل دیگری گشوده می‌گردد؟»، «اگر حیات، به شکل دیگری ادامه می‌یابد و انسان زندگی ابدی را پس از مرگ آغاز خواهد کرد، نحوه زندگی او پس از مرگ چگونه است؟»، «زاد و توشه سفر به جهان دیگر چیست؟» و «خوشبختی وی در آن سرا در گرو انجام چه کارهایی است؟»

پیام اصلی: اهمیت شناخت هدف زندگی و درک آینده خویش

دیوان شمس، مولوی - ایستگاه شعر

روزها فکر من این است و همه شب سخنم

از کجا آمده‌ام، آمدنم بهر چه بود

که چرا غافل از احوال دل خویشتم

به کجا می‌روم آخر نمایی وطنم

سؤال ۱ کدام پیام از بیت اول برداشت می‌شود؟

۲ کدام نیازهای برتر در بیت دوم یاد شده‌اند؟

پاسخ ۱ دل مشغولی و دغدغه ناشی از سؤال‌های مربوط به نیازهای برتر

۲ شناخت هدف زندگی (در مصراع اول) و درک آینده خویش (در مصراع دوم)

۳. کشف راه درست زندگی

- راه زندگی یا «چگونه زیستن» که ارتباط دقیقی با دو نیاز قبلی دارد، دغدغه دیگر انسان‌های فکور و خردمند است. این دغدغه از آن جهت جدی است که انسان فقط یک بار به دنیا می‌آید و یک بار زندگی در دنیا را تجربه می‌کند؛ بنابراین در این فرصت تکرارنشده، باید از بین همه راه‌هایی که پیش روی اوست، راهی را برای زندگی انتخاب کند که به آن مطمئن باشد تا بتواند با بهره‌مندی از سرمایه‌های خدادادی، به هدف خلقت (قرب الهی) برسد.
- بنابراین، یکی از سؤالات اساسی انسان این است که راه درست زندگی کدام است؟ و چگونه می‌توان به آن دست یافت؟

تذکره: حواست باشه

چگونه زیستن ← کشف راه درست زندگی

چرا زیستن ← شناخت هدف زندگی

تذکره: حواست باشه

کشف راه درست زندگی (چگونه زیستن)، تنها دغدغه انسان‌های فکور و خردمند نیست، بلکه دغدغه دیگر آن‌هاست. در واقع هر سه نیاز برتر، دغدغه انسان‌های فکور و خردمند است.

پیام اصلی: اهمیت زمان و راه رهایی از زیان

ایستگاه آیه - عصر، ۱ تا ۳

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَالْعَصْرِ* إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ* إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصُوا بِالحَقِّ وَتَوَّصُوا بِالصَّبْرِ	به نام خداوند بخشندهٔ بخشایشگر. سوگند به زمان، همانا [نوع] انسان در زیان است، مگر کسانی که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته انجام داده‌اند و به حق و صبر سفارش کرده‌اند.
--	--

سؤال ۱ کدام قسم خدا، بیانگر اهمیت عمر آدمی است؟

۲ راه خروج از خسران زدگی در قرآن کریم چه چیزی معرفی شده است؟

۳ گذر عمر و اتلاف زمان در قرآن به چه چیزی تعبیر شده است؟

پاسخ ۱ سوگند به زمان

۲ ایمان، عمل صالح، سفارش به حق و صبر

۳ زیان‌کاری (خُسْر)

نکته ترکیبی از جهت زیان با آیه «إِنَّ الْخَاسِرِينَ...» (درس ۱) و «... وَ هُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ» مرتبط است. (درس ۲)

تدبر در قرآن

در آیات سورهٔ عصر تدبر کنید و با کمک دوستان خود، به سؤالات پاسخ دهید.

۱. خداوند در این سوره به چه چیزی سوگند خورده است؟ چرا؟

به عصر سوگند خورده است و به دلیل اهمیت بهره‌وری از زمان است. در تفاسیر، معنای عصر به مطلق «زمان» و «دوران تاریخ بشر» یا بخشی از زمان مانند عصر ظهور اسلام و قیام پیامبر اکرم (ص) یا عصر قیام حضرت مهدی (عج) اشاره شده است؛ ولی مناسب‌تر همان عصر به معنای زمان و تاریخ بشر است، چرا که سوگندهای قرآن همواره متناسب با مطلبی است که سوگند به خاطر آن یاد شده و مسلم است که خسران انسان‌ها در زندگی، نتیجهٔ گذشتن زمان عمر آن‌ها است. همان‌طور که سنایی در قصه‌ای در شعر زیبای خود چنین می‌سراید:

مَثَلْتُ هَسْتَ دَر سَرای غرور	مَثَل یخ فروش نیش‌آبور
در تموز آن یخک نهاده به پیش	کس خریدار نی و او درویش
هر چه زرداشت او به یخ درباخت	آفتاب تموز یخ بگداخت
یخ‌گدازان شده ز گرمی و مرد	بادلی دردناک و بادم سرد
زانکه عمر گذشته باقی داشت	آفتاب تموزش نگذاشت ...

۲. چه خسارتی انسان را تهدید می‌کند؟

از دست رفتن سرمایهٔ وجودی انسان که همان عمرش است. انسان چه بخواد چه نخواهد ساعت‌ها، ایام و سال‌های عمر او به سرعت می‌گذرد، نیروهای مادی تحلیل می‌رود و توان و قدرت او کاسته می‌شود. از نظر جهان‌بینی اسلام، دنیا یک بازار تجارت است؛ همان‌گونه که در حدیثی از امام هادی (ع) می‌خوانیم: «دنیا بازاری است که جمعی در آن سود می‌برند و جمع دیگری زیان.» همه در این بازار بزرگ زیان می‌کنند، مگر یک گروه که برنامهٔ آن‌ها در آیهٔ سُوْم بیان شده است.

۳. چه کسانی دچار خسران نمی‌شوند؟

کسانی که ایمان بیاورند، عمل صالح انجام دهند، خودشان حق را رعایت می‌کنند و به سوی حق دعوت کنند و هم‌چنین خودشان صبور هستند و دیگران را نیز به صبر دعوت می‌کنند.

ایستگاه سؤال

- ۱ | آیات و احادیث: هر یک از آیات زیر به کدام یک از نیازهای برتر انسان اشاره دارد؟
 (أ) «إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ» (ب) «إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ...»
- ۲ | صحیح / غلط: سؤال «خوشبختی انسان در سرای آخرت در گرو انجام چه کارهایی است» به «درک آینده خویش» اشاره دارد.
- ۳ | پاسخ کوتاه: (آ) نیازهای برتر انسان، برآمده از چیست؟
 (ب) سؤال «چرا زیستن» به کدام نیاز بنیادین انسان اشاره دارد؟
- ۴ | چندگزینه‌ای: چه کسی در حقیقت، سرمایه وجودی خود را از بین برده است؟
 ۱) انسانی که از سطح زندگی روزمره فراتر نرود و در افق بالاتر نیندیشد.
 ۲) انسانی که هدف حقیقی خود را نشناسد یا در شناخت آن دچار خطا شود.
- ۵ | کشف ارتباط: هر یک از موارد سمت راست به کدام مورد از سمت چپ مرتبط است؟ (یک مورد در سمت چپ اضافی است.)

آ. چگونه زیستن؟	۱. درک آینده خویش
ب. انسان می‌خواهد بداند که برای چه زندگی می‌کند؟	۲. نیازهای فراطبیعی
پ. زاد و توشه سفر به آخرت چیست؟	۳. کشف راه درست زندگی
	۴. شناخت هدف زندگی

۶ | پاسخ تشریحی: چه چیزی سبب شده است که در طول تاریخ همواره شاهد ارائه برنامه‌های متفاوت و گاه متضاد از جانب مکاتب بشری باشیم؟

پاسخ ۱. (آ) شناخت هدف زندگی	(ب) کشف راه درست زندگی
۲. صحیح	
۳. (آ) سرمایه‌های ویژه	(ب) شناخت هدف زندگی
۴. گزینه «۲»	
۵. آ ← ۳ ب ← ۴ پ ← ۱	
۶. احتیاج دائمی انسان به داشتن برنامه‌ای که پاسخگوی نیازهایش باشد و سعادت انسان را تضمین کند.	

اهمیت نیازهای برتر

- سؤال‌هایی از قبیل چیستی «هدف انسان»، «آینده او» و «راه درست زندگی». دغدغه انسان‌های جست‌وجوگری است که برای خود و فرصت زندگی‌ای که در اختیارشان قرار گرفته، ۱ ارزش قائلند و ۲ نمی‌خواهند این **موهبت یگانه و تکرارناپذیر** را هدر دهند.
- این یک دغدغه و دل‌مشغولی مقدس است؛ زیرا نشان‌دهنده ۱ بیداری و هوشیاری انسان و ۲ توجه وی به ارزش زندگی و ۳ آگاهی از زیانی است که یک زندگی به هدف را تهدید می‌کند.
- غفلت و بی‌توجهی به این سوال‌ها آثار و عواقب زیان‌باری دارد که روزی گریبان انسان را خواهد گرفت، روزی که ۱ دیگر کاری از او ساخته نیست و ۲ زمان جبران سپری شده است. (زیرا سرمایه عمر خود را از دست داده است.)

پیام اصلی: بی‌توجهی به نیازهای بنیادین

حافظ - ایستگاه شعر

کاروان رفت و تو در خواب و بیابان در پیش	کی روی، ره ز که پرسى، چه کنی، چون باشی؟
سؤال ۱ مصراع اول بیت، به کدام سرمایه اشاره دارد؟	
۲ کدام دسته از نیازهای بشر مورد توجه این بیت است؟	
پاسخ ۱ عمر محدود و گذران انسان	
۲ نیازهای برتر (چیستی هدف انسان، آینده او و راه درست زندگی)	

- مکاتب فکری مختلف از ابتدای تاریخ تاکنون، به این سؤال‌ها، پاسخ‌هایی داده‌اند و امروزه نیز بیش از گذشته بازار این پاسخ‌ها داخل است، به همین جهت هم، سرگردانی انسان امروز از گذشته بیش‌تر شده است.

پاسخ به سؤال‌های اساسی

پاسخ به سؤال‌های اساسی باید حداقل دو ویژگی داشته باشد:

الف) کاملاً درست و قابل اعتماد باشد؛ زیرا هر پاسخ احتمالی و مشکوک نیازمند تجربه و آزمون است. در حالی که **عمر محدود** آدمی برای چنین تجربه‌ای کافی نیست، به خصوص که راه‌های پیشنهادی هم بسیار زیاد و گوناگون اند.

ب) همه‌جانبه باشد؛ به طوری که به نیازهای مختلف انسان به صورت هماهنگ پاسخ دهد، زیرا ابعاد جسمی و روحی، فردی و اجتماعی و دنیوی و اخروی وی، پیوند و ارتباط کامل و تنگاتنگی با هم دارند و نمی‌توان برای هر بُعدی، جداگانه برنامه‌ریزی کرد.

• با توجه به این دو ویژگی، کسی (خدا) می‌تواند پاسخ صحیح این سؤال‌ها را بدهد که:

۱ آگاهی کاملی از خلقت انسان، جایگاه او در نظام هستی، ابعاد دقیق و ظریف روحی و جسمی و نیز فردی و اجتماعی او داشته باشد.

۲ هم‌چنین بداند که انسان‌ها، پس از مرگ، چه سرنوشتی دارند و دقیقاً چه عاقبتی در انتظار آن‌هاست.

فعالیت کلاسی

سؤال با توجه به توضیحات، بررسی کنید که:

۱ آیا عقل انسان به‌تنهایی می‌تواند به این سؤال‌های اساسی پاسخ کامل و جامع دهد؟ چرا؟

۲ آیا انسان به‌تنهایی می‌تواند مسیر سعادت را طراحی کند؟ چرا؟

پاسخ ۱ کسی می‌تواند انسان را در جهت پاسخ‌گویی درست به نیازهای برتر رهنمون کند که آگاهی کاملی از خلقت انسان، جایگاه او در نظام هستی، ابعاد دقیق و ظریف روحی و جسمی و نیز فردی و اجتماعی او، چگونگی زندگی در جهان آخرت و ارتباط آخرت با دنیا داشته باشد. اما با توجه به این‌که دستگاه تفکر و اندیشه انسان دارای محدودیت است و نیز از طریق علوم بشری نمی‌تواند اطلاعات مذکور را به‌طور کامل و دقیق بگیرد، پس نمی‌تواند به نیازهای برتر پاسخ کامل و جامع دهد.

هر انسانی از همان ابتدای جوانی نیازمند برنامه کامل زندگی و پاسخ به نیازهای برتر است. اگر انسانی بخواهد خودش به جست‌وجوی پاسخ برخیزد، سال‌های متمادی از عمر خود را باید صرف تحقیق و مطالعه کند و باز هم به پاسخ کامل نمی‌رسد، حتی اگر هم برسد، بخش عمده عمر خود را از دست داده است و تازه باید حرکت را آغاز کند، یعنی بیش‌تر عمر خود را تلف کرده است. اما اگر خداوند این برنامه را از ابتدا برای انسان آماده کرده باشد، هر انسانی می‌تواند از همان آغاز جوانی قدم در راه سعادت بگذارد و از تمام ظرفیت عمر خود برای کسب کمالات استفاده کند؛ اما کسی که چنین نکند و خودش دست به جست‌وجو بزند، آخرش خواهد گفت:

جوانی صرف ره کردم که جویم زندگانی را نجستم زندگانی را و گم کردم جوانی را

۲ از آن‌جاکه طراحی مسیر سعادت انسان بستگی به پاسخ کامل و جامع به سؤالات و نیازهای بنیادین دارد و انسان نمی‌تواند به‌تنهایی به آن‌ها پاسخ دهد، نمی‌تواند به‌تنهایی مسیر سعادت خویش را طراحی نماید.

ایستگاه سؤال

۱ آیات و احادیث: براساس آیات سوره عصر، کسانی که از خسران و زیان در امان‌اند، چند ویژگی و شرط را باید داشته باشند؟

۲ صحیح / غلط: یکی از ویژگی‌های پاسخ سؤال‌های اساسی این است که باید همه‌جانبه باشد؛ زیرا هر پاسخ احتمالی مشکوک نیازمند تجربه و آزمون است.

۳ چندگزینه‌ای: این‌که راه‌های پیشنهادی بسیار زیاد و گوناگون‌اند، به کدام ویژگی پاسخ به سؤالات اساسی اشاره دارد؟

(۱) همه‌جانبه باشد. (۲) کاملاً درست و قابل اعتماد باشد.

۴ پاسخ تشریحی: (آ) چرا دغدغه‌های چپستی هدف انسان و آینده او مقدس هستند؟

(ب) با توجه به ویژگی‌های پاسخ مناسب به سؤالات اساسی، چه کسی می‌تواند پاسخ صحیح به نیازهای برتر انسان بدهد؟

پاسخ ۱. ۴ ویژگی (۱- ایمان ۲- عمل صالح ۳- سفارش به حق ۴- سفارش به صبر)

۲. غلط (همه‌جانبه باشد؛ زیرا ابعاد جسمی و روحی، فردی و اجتماعی و دنیوی و اخروی انسان پیوند و ارتباط کامل و تنگاتنگی با هم دارند و نمی‌توان برای هر بُعدی جداگانه برنامه‌ریزی کرد).

۳. گزینه «۲»

۴. (آ) زیرا نشان دهنده بیداری و هوشیاری انسان و توجه وی به ارزش زندگی و آگاهی از زیانی است که یک زندگی بی‌هدف را تهدید می‌کند. (ب) کسی که آگاهی کامل از خلقت انسان، جایگاه او در نظام هستی، ابعاد دقیق و ظریف روحی و جسمی و نیز فردی و اجتماعی او داشته باشد. هم‌چنین بداند که انسان‌ها، پس از مرگ، چه سرنوشتی دارند و دقیقاً چه عاقبتی در انتظار آن‌هاست.

شیوه هدایت خداوند

• حقیقت این است که انسان به تنهایی قادر به پاسخگویی به نیازهای برتر خود نیست.

سؤال اکنون این سؤال مطرح می‌شود که: آیا خداوندی که در دستگاه عظیم خلقت به نیازهای طبیعی و غریزی انسان پاسخ داده، انسان را در وادی نیازهای برتر و متعالی سرگردان رها کرده است؟ یا او را در این زمینه نیز راهنمایی و هدایت نموده است؟

جواب هر مخلوقی، متناسب با ویژگی‌هایی که خداوند در وجودش قرار داده است، هدایت می‌شود. انسان نیز بر اساس سرمایه‌های ویژه‌ای که دارد هم چون توانایی تفکر و قدرت اختیار مورد هدایت واقع می‌شود. با تفکر در برنامه هدایت خود که خداوند از طریق پیامبران برای آن‌ها فرستاده است، آن را انتخاب می‌کند و به هدف خود در خلقت می‌رسد.

• خدای جهان، **آفریدگاری حکیم** است؛ نه تنها انسان، بلکه هیچ مخلوقی را بدون هدایت رها نکرده است. ^۱ او هر مخلوقی را برای **هدفی معین** خلق می‌کند و ^۲ برای رسیدن به آن هدف، او را هدایت و راهنمایی می‌فرماید. ^۳ پس **هدایت**، یک **اصل عام و همگانی** در نظام خلقت است.

پیام اصلی: هدایت یک اصل عام و همگانی

ایستگاه آیه - طه، ۵۰

... گفت: پروردگار ما همان کسی است که آفرینش هر چیزی را به او بخشیده، سپس [او را] هدایت کرده است.

... قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ وَثُمَّ هَدَىٰ

سؤال ^۱ خداوند پس از خلقت موجودات چه کاری برای آنان می‌کند؟

^۲ با توجه به این آیه، هدایت چگونه اصلی در نظام خلقت است؟

^۳ کدام اصل عام و همگانی در آیه بیان شده است؟

پاسخ ^۱ هدایت همه آن‌ها

^۲ یک اصل عام و همگانی

^۳ هدایت

• خداوند همه مخلوقات را هدایت می‌کند، اما شیوه هدایت مخلوقات با یکدیگر متفاوت است.

• خداوند هر دسته از مخلوقات را **متناسب با ویژگی‌هایی** که در وجودشان قرار داده (فطرت)، **هدایت** می‌کند. ^۱ (هدایت خاص مخلوقات)

• انسان نیز که سرمایه‌های ویژه خود را دارد، شیوه هدایت مخصوص خود را دارد.

• یکی از این سرمایه‌ها، ^۱ **توانایی تعقل و تفکر** و سرمایه دیگر: ^۲ **قدرت اختیار و انتخاب** اوست؛ انسان، **ابتدا** درباره هر کاری **تفکر** (استدلال) می‌کند، اگر **تشخیص** داد که آن **کار مفید** است و او را به هدفش می‌رساند، آن را **انتخاب** می‌کند و **انجام** می‌دهد.

تلاشگر: حواست باشه

مراحل انجام فعالیت اختیاری انسان:

۱. تفکر (استدلال) ← ۲. تشخیص مفید بودن و رساندن به هدف ← ۳. انتخاب (گزینش) ← ۴. انجام و اجرا

تناسب هدایت الهی با ویژگی‌های انسان

• **هدایت** خداوند نیز از مسیر این **دو ویژگی** می‌گذرد (متناسب با این دو سرمایه است.)؛ یعنی خداوند **برنامه هدایت** انسان (دین) را از طریق پیامبران می‌فرستد؛ این برنامه که دربرگیرنده **پاسخ به سؤالات بنیادین** است، توسط رسولان به مردم ابلاغ می‌شود تا انسان با ^۱ **تفکر** در این برنامه و ^۲ **پی بردن به ویژگی‌ها و امتیازات آن**، ^۳ **با اختیار** خود، این برنامه را **انتخاب** کند و ^۴ **در زندگی به کار بندد و به هدفی** که خداوند در خلقت او قرار داده است (تقرب الهی)، **برسد**.

• انسان با **عقل** خود در **پیام الهی تفکر** می‌کند و با **کسب معرفت و تشخیص** باید‌ها و نبایدها، **راه صحیح زندگی را می‌یابد و پیش می‌رود**. (پاسخ به کشف راه درست زندگی)

۱. برای مثال، زنبور عسل که ساختمان بدنی ویژه‌ای دارد و برای تولید عسل باید مکان مخصوصی را تهیه کند، خداوند او را هدایت می‌کند تا آن کندوی مخصوص را بسازد. (سورة نحل، آیه ۶۸)

پیام اصلی: نقش عقل در فهم پیام الهی

(اصول کافی) - ایستگاه حدیث

امام کاظم (ع) به شاگرد برجسته خود، هشام بن حکم فرمود:

«ای هشام، خداوند رسولانش را به سوی بندگان نفرستاد، **جز** برای آن که بندگان در **پیام الهی تعقل** کنند. کسانی این پیام را بهتر (**احسن**) می پذیرند که از **معرفت** برتری (**افضل**) برخوردار باشند، و آنان که در تعقل و تفکر برترند (**افضل**) نسبت به فرمان های الهی داناترند (**اعلم**) و آن کس که عقلش کامل تر است (**اکمل**) رتبه اش در دنیا و آخرت بالاتر است (**اعلی - ارفع**)».

سؤال ۱ امام کاظم (ع) خطاب به هشام، هدف انحصاری ارسال رسولان را چه چیزی معرفی نمود؟

۲ طبق کلام امام کاظم (ع) چه کسانی پیام الهی را بهتر (احسن) می پذیرند؟

۳ مطابق کلام امام کاظم (ع) چه کسی رتبه بالاتری (اعلی) در دنیا و آخرت دارد؟

۴ چه کسانی به فرمان های الهی داناترند؟ (اعلم)

۵ با توجه به فرمایش حضرت موسی بن جعفر (ع) معرفت برتر چه ثمره ای خواهد داشت؟

پاسخ ۱ تعقل در پیام الهی **۲** آنان که از معرفت برتری (افضل) برخوردارند.

۳ آن کس که عقلش کامل تر (اکمل) است.

۴ آنان که در تعقل و تفکر برترند. (افضل)

۵ پذیرش بهتر پیام الهی

• بنابراین با کنار هم قرار گرفتن **عقل و وحی** می توان به **پاسخ** سؤال های اساسی دست یافت. البته انسان به علت دارا بودن اختیار می تواند راه های دیگری را نیز برگزیند، اما چنان که گفته شد، چون هر برنامه دیگری **غیر از برنامه خداوند** نمی تواند پاسخ درستی به آن نیازها بدهد، انسان **زیان** خواهد کرد و با **دست خالی** به دیار آخرت خواهد شتافت. و در آن جا زیان خود را مشاهده خواهد کرد. (مرتبط با آیه «وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ»؛ (درس ۳))

تکمیل کنید

- اگر خداوند به سؤال های اساسی انسان پاسخ ندهد و او را رها کند، انسان در قیامت می تواند بگوید: از آن جایی که تو (خداوند) خود ما را رها کردی و برای ما راهنمایی نفرستادی که به سؤال اتان پاسخ دهد، به این خاطر گمراه شدیم. اگر یک پیامبر می فرستادی او را اطاعت می کردیم.
- خداوند، در قرآن کریم درباره تمام و کامل شدن حجت الهی (اتمام حجت)، با فرستادن انبیا (ارسال رسولان) فرموده است:

پیام اصلی: اتمام حجت الهی از طریق ارسال پیامبران

ایستگاه آیه - نساء، ۱۶۵

رسولانی (افرستاد که) بشارت دهنده و بیم دهنده باشند، تا بعد از آمدن **رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ...** پیامبران، برای مردم در مقابل خداوند، دستاویز و دلیلی نباشد...

سؤال ۱ خداوند جهت اتمام حجت با انسان ها چه اقدامی نموده است؟

۲ فلسفه ارسال رسولان بشارت دهنده و هشدار دهنده چیست؟

پاسخ ۱ پیامبرانی بشارت دهنده و هشدار دهنده فرستاده است. **۲** اتمام حجت خدا بر مردم

خداوند با فرستادن پیامبرانی بشارت دهنده و بیم دهنده، راه اعتراض و بهانه گیری بندگان را بسته است و حجت را بر بندگان تمام کرده است.

اندیشه و تحقیق

۱. آیا انسان می تواند پاسخ دادن به نیازهای برتر را نادیده بگیرد و براساس ضرب المثل «هر چه پیش آید خوش آید» رفتار کند؟ چرا؟
۲. آیا می توانیم پاسخ به نیازهای برتر را به احساسات شخصی و سلیقه فردی واگذار کنیم؟ چرا؟
۳. قرآن کریم خطاب به پیامبر اکرم (ص) می فرماید: «همانا ما این کتاب را به حق برای مردم بر تو نازل کردیم. پس هر که هدایت یافت، خودش سود کرده و هر که گمراه شد، تنها به زیان خود عمل کرده است و تو وکیل و مدافع آن ها نیستی.» این آیه به کدام یک از مفاهیم درس اشاره دارد؟

پیام اصلی: هدایت ویژه انسان و قدرت اختیار او

ایستگاه آیه - زمر، ۴۱

همانا ما این کتاب را به حق برای مردم بر تو نازل کردیم. پس هر که هدایت یافت، خودش سود کرده و هر که گمراه شد، تنها به زیان خود عمل کرده است و تو وکیل و مدافع آن‌ها نیستی!

سؤال ۱	کدام سرمایه انسان در این آیه مورد توجه واقع شده است؟
۲	در صورت هدایت شدن یا گمراهی، چه سرنوشتی در انتظار انسان است؟
۳	خداوند برای هدایت بشر چه امکانی فراهم نموده است؟
پاسخ ۱	قوه اختیار و انتخاب
۲	سود کردن یا به زیان خود عمل کردن
۳	کتاب (قرآن) را به حق برای مردم بر پیامبر نازل کرد.

۴. شعر زیر، با کدام یک از نیازهای برتر انسان مرتبط است؟ چرا؟

پیام اصلی: بهره‌مندی از عمر در کشف راه درست زندگی

(سعدی) - ایستگاه شعر

مرد خردمند هنر پیشه را عمر دو بایست در این روزگار	
تا به یکی تجربه آموختن با دگری تجربه بردن به کار	
سؤال ۱	بیت اول به کدام نیاز برتر اشاره دارد؟
۲	بیت دوم به کدام ویژگی پاسخ مناسب به نیازهای برتر اشاره می‌کند؟
پاسخ ۱	کشف راه درست زندگی
۲	کاملاً درست و قابل اعتماد بودن

۱. برخی از افراد وقتی با سؤال‌های بنیادین مواجه می‌شوند، برای آسوده کردن وجدان، خود را به بی‌خیالی می‌زنند و می‌گویند خود را درگیر این سؤال‌ها نمی‌کنیم. زندگی به هر صورت پیش رود، برای ما تفاوتی ندارد، اما این‌ها نمی‌دانند که روزی متوجه این تفاوت می‌شوند که دیگر قادر به انجام دادن کاری نیستند؛ بنابراین انسان عاقل نمی‌تواند چنین نگرشی داشته باشد، چون پاسخگویی مناسب به نیازهای برتر (بنیادین)، سعادت و خوشبختی او را به دنبال دارد و بی‌توجهی به آن‌ها، شقاوت و بدبختی ابدی را نصیب او خواهد کرد.

۲. راه کمال و رشد هر نوع از موجودات راه معین و خاصی است؛ به طور مثال، دانه گندم و نوزاد گوسفند، راه معینی را باید بپیمایند تا به کمال خود برسند. نوزاد گوسفند نمی‌تواند بگوید من بنابر نظر و سلیقه خودم شیر نمی‌خورم؛ زیرا اگر شیر نخورد، رشد نمی‌کند و می‌میرد. درحقیقت رشد و نمو بدن انسان و هر موجود دیگری، مکانیسم و قانون خاص خود را دارد و اگر کسی نخواست از این قانونمندی پیروی کند، باید تبعات آن مانند رنج و بیماری را بپذیرد. بعد معنوی انسان نیز همین‌گونه است. رشد آن از راه معین و قانونمندی خاصی تبعیت می‌کند و به راه و قانون دیگری جواب نمی‌دهد. به میزانی که از این قانون دور شویم، درد و رنج و تبعات منفی آن را باید بپذیریم. این در حالی است که عمر انسان کوتاه است و این عمر فقط یک‌بار در اختیار او گذاشته می‌شود و اگر آن را صرف اندیشه‌های شخصی کند و راه تجربه و آزمون را در پیش بگیرد، عمرش بیهوده تلف خواهد شد و در پایان، چیزی جز حسرت و پشیمانی در پی نخواهد داشت.

۳. این آیه هم به این مسئله می‌پردازد که خداوند برنامه هدایت انسان را توسط پیامبران ارسال می‌کند تا انسان با تفکر در این برنامه و با اختیار خود آن را انتخاب کند و هم به این نکته توجه می‌دهد که انسانی که برنامه‌ای غیر از برنامه خدا را برمی‌گزیند، ضرر می‌کند و قرآن وی را ناسپاس می‌خواند.

۴. کشف راه درست زندگی: چرا که شاعر معتقد است انسان باید دو عمر داشته باشد. در عمراول راه‌های مختلف را تجربه کند و راه درست را انتخاب کند و در عمردوم نتایج تحقیقات و تجارب آن را به کار ببندد. اما حال که این امکان وجود ندارد، پس باید با انتخاب برنامه درست از منبعی مطمئن به گونه‌ای زندگی کند که در پایان عمر آرزو نکند که کاش عمری دوباره می‌داشت تا از نوانتخاب مسیر می‌کرد و خطاهایش را جبران می‌نمود.

ایستگاه سؤال

۱ | آیات و احادیث: در بیان امام کاظم (ع) چه کسانی نسبت به فرمان‌های الهی داناترند؟

۲ | صحیح / غلط: انسان با عقل خود، در پیام الهی تعقل می‌کند و با کسب معرفت و تشخیص بایدها و نبایدها راه صحیح زندگی را می‌یابد و به پیش می‌رود.

۳ | پاسخ کوتاه: (آ) کدام ویژگی‌های انسان است که او را از سایر مخلوقات متمایز می‌کند؟

(ب) خداوند چگونه راه بهانه‌جویی را بسته و حجت را بر بندگان تمام نموده است؟

۴ | چندگزینه‌ای: در بیان امام کاظم (ع) چرا خداوند، رسولانش را به سوی بندگان فرستاده است؟

(۱) تا مرتبه آنان در دنیا و آخرت بالاتر رود. (۲) برای آن‌که بندگان در پیام الهی تعقل کنند.

۵ | پاسخ تشریحی: چرا هدایت یک اصل عام و همگانی در نظام خلقت است؟

پاسخ ۱. آنان که در تعقل و تفکر برترند.

۲. صحیح

۳. (آ). ۱. توانایی تفکر و تعقل ۲. قدرت اختیار و انتخاب (ب) فرستادن پیامبرانی بشارت‌دهنده و بیم‌دهنده

۴. گزینه «۲»

۵. خدای جهان، آفریدگاری حکیم است؛ نه تنها انسان، بلکه هیچ مخلوقی را بدون هدایت رها نکرده است. او هر مخلوقی را برای هدفی معین خلق می‌کند و برای رسیدن به آن هدف؛ او را هدایت و راهنمایی می‌فرماید. پس هدایت، یک اصل عام و همگانی در نظام خلقت است.

تعریف اصطلاحات و مفاهیم کلیدی

- **نیازهای طبیعی و غریزی:** انسان همچون سایر موجودات زنده یک دسته نیازهای طبیعی و غریزی دارد؛ مانند نیاز به آب، هوا، غذا و پوشاک. خداوند پاسخ به این نیازها را در عالم طبیعت آماده کرده و قدرت آگاه شدن از آن‌ها را نیز به انسان داده است.
- **نیازهای برتر:** نیازهای انسان منحصر به نیازهای طبیعی و غریزی او نمی‌شود؛ زمانی که انسان، از سطح زندگی روزمره فراتر رود و در افق بالاتری بیندیشد، خود را با نیازهای مهم‌تری نیز روبه‌رو می‌بیند؛ نیازهایی که برآمده از سرمایه‌های ویژه‌ای است که خداوند به او عطا کرده است.
- **اتمام حجت:** خداوند با فرستادن پیامبرانی بشارت‌دهنده و هشداردهنده، راه بهانه‌جویی را بسته است و حجت را بر بندگان تمام کرده است.
- **هدایت، اصل عام و همگانی:** خداوند نه تنها انسان، بلکه هیچ مخلوقی را بدون هدایت رها نکرده است.
- **آفریدگار حکیم:** خدا هر مخلوقی را برای هدفی معین خلق می‌کند و برای رسیدن به آن هدف، او را هدایت و راهنمایی می‌فرماید.

مرور درس با سؤالات جای خالی

- انسان همچون سایر موجودات زنده یک دسته نیازهای طبیعی و غریزی دارد.
- خداوند پاسخ به نیازهای طبیعی را در عالم طبیعت آماده کرده و قدرت آگاه شدن از آن‌ها را نیز به انسان داده است.
- اگر انسان هدف حقیقی خود را شناسد یا در شناخت آن دچار خطا شود، عمر خود را از دست داده است.
- سؤال «نحوه زندگی انسان پس از مرگ چگونه است» اشاره به نیاز درک آینده خویش دارد.
- دغدغه کشف راه درست زندگی (چگونه زیستن) از آن جهت جدی است که انسان فقط یک بار به دنیا می‌آید و یک بار زندگی در دنیا را تجربه می‌کند.
- نیاز بنیادین کشف راه درست زندگی (چگونه زیستن) ارتباط دقیقی با نیازهای اساسی دیگرانسان دارد. (شهریور ۸۹ با تغییر)
- پاسخ به سؤال‌های اساسی باید کاملاً درست و قابل اعتماد باشد، زیرا هر پاسخ احتمالی و مشکوک نیازمند تجربه و آزمون است.
- پاسخ به نیازهای برتر انسان زمانی راهگشا و اطمینان‌بخش است که همه‌جانبه و کاملاً درست و قابل اعتماد باشد. (شهریور ۹۸)
- کسی می‌تواند انسان را در پاسخگویی درست به نیازهای برتر رهنمون شود که آگاهی کامل از خلقت انسان و چگونگی زندگی او پس از مرگ داشته باشد. (خرداد ۹۵ با اندکی تغییر)
- هدایت خداوند از مسیر دو ویژگی تفکر و اختیار می‌گذرد.
- با کنار هم قرار گرفتن عقل و وحی می‌توان به پاسخ سؤال‌های اساسی دست یافت.
- خداوند با فرستادن پیامبرانی بشارت‌دهنده و بیم‌دهنده راه اعتراض و بهانه‌گیری بندگان را بسته است.
- نیازهای برتر انسان برآمده از سرمایه‌های ویژه‌ای است که خداوند به انسان عطا کرده است.
- خداوند همه مخلوقات را هدایت می‌کند، اما شیوه هدایت مخلوقات متفاوت است.
- سؤال «آیا زندگی انسان با مرگ تمام می‌شود؟» مربوط به نیاز درک آینده خویش است.
- انسان که سرمایه‌های ویژه خود را دارد، شیوه هدایت مخصوص خود را دارد.

سؤالات تشریحی

درس اول: هدایت الهی

الف تدبر در آیات قرآن و احادیث

۱. آیه شریفه ﴿وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ﴾ درباره چه موضوعی است؟
۲. مطابق با آیه شریفه ﴿لِيُحْيِيَ بِهِ بَلْدَةً مَيِّتًا﴾: «به وسیله آن سرزمین مرده را زنده گردانیم» عامل حیات بخش جهان مادی چیست؟
۳. بنابر آیه شریفه ﴿إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ﴾ به سؤالات زیر پاسخ دهید:
(ا) کدام نیاز برتر را مطرح می سازد؟
(ب) مقصود از زیان حقیقی چیست؟
۴. با عنایت به آیه شریفه ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ﴾ به سؤالات زیر پاسخ دهید.
(ا) این آیه خطاب به چه کسانی است؟
(ب) نتیجه اجابت رسول خدا (ص) چیست؟
۵. ☆ فرموده امام سجاد (ع): «خدا یا ایام زندگانی مرا به آن چیزی اختصاص بده که مرا برای آن آفریده ای» به کدام نیاز بنیادی و اساسی انسان اشاره دارد؟
۶. ☆ با توجه به آیات سوره عصر: ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ * وَالْعَصْرِ * إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ * إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَ تَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَ تَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ به سؤالات زیر پاسخ دهید:
(ا) خداوند به چه چیزی سوگند خورده است؟ چرا؟
(ب) چه کسانی دچار خسران و زیان نمی شوند؟
(ج) براساس آیه شریفه ﴿قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى﴾:
(ا) خداوند تمام مخلوقات را هدایت می کند که آن را می گویند.
(ب) به کدام اصل اشاره دارد؟
(ج) چرا این آیه خلقت و هدایت خداوند را برای هر چیزی معرفی می کند؟
۸. ☆ در کلام موسی بن جعفر (امام کاظم (ع)) به شاگرد برجسته اش هشام بن حکم، علت ارسال رسولان به سوی بندگان را چه فرموده اند؟
۹. طبق سخن امام کاظم (ع) چه کسانی پیام الهی را بهتر می پذیرند؟
۱۰. به بیان امام کاظم (ع) چه کسانی نسبت به فرمان های الهی داناترند؟
۱۱. ☆ در کلام امام کاظم (ع) چه کسی رتبه اش در دنیا و آخرت بالاتر است؟
۱۲. ☆ با توجه به آیه شریفه ﴿رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَ مُنْذِرِينَ لِّيَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ ...﴾ به سؤالات زیر پاسخ دهید:
(ا) چه موضوعاتی از این آیه قابل برداشت است؟
(ب) منظور از «حجة» در این آیه چیست؟
۱۳. ☆ ترجمه آیه «همانا ما این کتاب را به حق برای مردم بر تو نازل کردیم. پس هر که هدایت یافت، خودش سود کرده و هر که گمراه شد، تنها به زیان خود عمل کرده است و تو وکیل و مدافع آن ها نیستی»:
(ا) به کدام ویژگی انسان اشاره دارد؟
(ب) سود یا زیان رساندن به خود را در گرو چه چیزی معرفی می کند؟

(شهریور ۹۶)

ب صحیح / غلط

۱۴. انسان با آب نیازهای طبیعی و جسمی اش را برطرف می کند.
۱۵. اجابت دعوت خدا و رسول، نتیجه بخشیدن زندگی نیکو است.
۱۶. ☆ انسان ها رضایت از زندگی را وابسته به میزان تأمین نیازهای کوچک و بزرگ خود می دانند.
۱۷. انسان، هم چون سایر موجودات، یک دسته نیازهای طبیعی و غریزی دارد.
۱۸. ☆ خداوند پاسخ به نیازهای انسان را در جهان خلقت آماده کرده ولی راه آگاهی از آن ها را به انسان نداده است.
۱۹. ☆ خداوند پاسخ به نیازهای بنیادین انسان را در جهان خلقت آماده کرده است.
۲۰. نیازهای انسان منحصر به نیازهای طبیعی و غریزی نمی شود.
۲۱. ☆ پاسخ صحیح به نیازهای برتر (اساسی) سعادت انسان را تضمین می کند.
۲۲. ☆ سؤال «انسان برای چه زندگی می کند؟» مربوط به نیاز «کشف راه درست زندگی» است.
۲۳. ☆ سؤال «خوشبختی انسان در آن سرا در گرو انجام چه کارهایی است؟» مربوط به «درک آینده خویش» است.
۲۴. سؤال «چگونه زیستن» مربوط به نیاز «کشف راه درست زندگی» است.
۲۵. دغدغه کشف راه درست زندگی از آن جهت جدی است که انسان فقط یک بار به دنیا می آید و آن را تجربه می کند.

(خرداد معارف ۱۴۰۳)

(خرداد انسانی ۱۴۰۳)

- ☆ ۲۶. پاسخ‌ها به سؤال‌های اساسی باید کاملاً درست و قابل اعتماد باشد، زیرا انسان ابعاد مختلف دارد.
- ☆ ۲۷. پاسخ‌ها به سؤالات اساسی باید همه‌جانبه باشد، زیرا هر پاسخ احتمالی و مشکوک نیازمند تجربه و آزمون است.
- ☆ ۲۸. مصرع «به کجا می‌روم آخرنمایی وطنم» درباره‌ی نیاز درک آینده‌ی خویش است.
- ☆ ۲۹. عقل انسان به تنهایی می‌تواند به سؤال‌های اساسی پاسخ کامل و جامع دهد. (شهریور ۹۰ با تغییر)
- ☆ ۳۰. خداوند همه‌ی مخلوقات را هدایت می‌کند، اما شیوه‌ی هدایت مخلوقات با یکدیگر متفاوت است. (خرداد انسانی ۱۴۰۴)
- ☆ ۳۱. انسان ابتدا درباره‌ی هر کاری تفکر می‌کند؛ اگر تشخیص داد که آن کار مفید است و او را به هدفش می‌رساند آن را انتخاب می‌کند.
- ☆ ۳۲. خدای جهان آفریدگاری حکیم است، یعنی هیچ مخلوقی را بدون هدایت رها نکرده است. (دی ۹۶ با تغییر)
- ☆ ۳۳. انسان با قلب خود در پیام الهی تفکر می‌کند، و با کسب معرفت و تشخیص باید‌ها و نبایدها راه صحیح زندگی را می‌یابد.
- ☆ ۳۴. با کنار هم قرار گرفتن عقل و وحی می‌توان به پاسخ صحیح سؤال‌های اساسی و بنیادین دست یافت. (خرداد ۱۴۰۳)
- ☆ ۳۵. بیت «مرد خردمند هنر پیشه را / عمر دو بایست در این روزگار» درباره‌ی شناخت هدف زندگی است.
- ☆ ۳۶. حقیقت این است که انسان به تنهایی قادر به پاسخگویی به نیازهای برتر خود نیست.
- ☆ ۳۷. خداوند همه‌ی مخلوقات را هدایت می‌کند، و شیوه‌ی هدایت مخلوقات یکسان است.

سؤالات پاسخ کوتاه

ج

- ☆ ۳۸. سؤال «چرا زیستن؟» یا همان «برای چه زندگی می‌کند؟» اشاره به کدام نیاز دارد؟
- ☆ ۳۹. «آگاهی از نحوه‌ی زندگی پس از مرگ» و «چگونه زیستن» به ترتیب مربوط به کدام نیاز برتر انسان است؟ (دی ۹۴)
- ☆ ۴۰. چه چیزی سبب شده که در طول تاریخ همواره شاهد ارائه‌ی برنامه‌های متفاوت و گاه متضاد از جانب مکاتب بشری باشیم؟
- ☆ ۴۱. انسان دارای چه نیازهایی است؟
- ☆ ۴۲. اگر انسان هدف حقیقی خود را نشناسد یا در شناخت آن دچار خطا شود، چه پیامدی دارد؟
- ☆ ۴۳. سؤال «زاد و توشه سفر به جهان دیگر چیست؟» به کدام نیاز برتر انسان اشاره دارد؟
- ☆ ۴۴. بیت «از کجا آمده‌ام آمدنم بهر چه بود / به کجا می‌روم آخرنمایی وطنم» به کدام نیازهای برتر اشاره دارد؟
- ☆ ۴۵. عبارت «چگونه زیستن» به کدام یک از نیازهای برتر اشاره دارد؟ (خرداد انسانی ۱۴۰۳)
- ☆ ۴۶. کدام یک از نیازهای بنیادین انسان ارتباط دقیقی با نیازهای دیگر دارد؟ (شهریور ۹۰ با تغییر)
- ☆ ۴۷. دغدغه‌ی کشف راه درست زندگی و چگونه زیستن از چه جهتی جدی است؟
- ☆ ۴۸. دو ویژگی لازم برای آن‌که پاسخ به نیازهای بنیادین انسان، پاسخی راهگشا و اطمینان‌بخش باشد، کدام‌اند؟ (شهریور ۹۴)
- ☆ ۴۹. خدای جهان، خالق حکیم است، یعنی چه؟ (خرداد ۹۰)
- ☆ ۵۰. کوتاه‌ترین و کامل‌ترین عنوان را داخل پرانتز بنویسید. (شهریور ۹۳)
- ☆ ۵۱. «خدای جهان، آفریدگاری حکیم است، یعنی هر موجودی را برای هدفی معین خلق می‌کند و برای رسیدن به آن هدف هدایت می‌فرماید.» ()
- ☆ ۵۲. چرا شیوه‌ی هدایت انسان از سایر مخلوقات متمایز است؟ (شهریور ۹۱)
- ☆ ۵۳. وقتی می‌گوییم «حرکت انسان اختیاری است» به چه معناست؟
- ☆ ۵۴. سرمایه‌های ویژه‌ی انسان چیست؟
- ☆ ۵۵. هدایت خداوند برای انسان از طریق کدام ویژگی‌ها می‌گذرد؟
- ☆ ۵۶. دو عامل که با کنار هم قرار دادن آن‌ها انسان می‌تواند به پاسخ سؤال‌های اساسی دست یابد چیست؟ (شهریور ۸۹ با تغییر)
- ☆ ۵۷. اگر انسان هر برنامه‌ی دیگری غیر از برنامه‌ی خداوند را برگزیند چه ویژگی پیدا می‌کند؟
- ☆ ۵۸. بیت «مرد خردمند هنر پیشه را / عمر دو بایست در این روزگار» به کدام نیاز انسان اشاره دارد؟
- ☆ ۵۹. پاسخ به نیازهای برتر انسان باید چه ویژگی‌هایی داشته باشد؟ نام ببرید. (دی ۹۳)
- ☆ ۶۰. سه مورد از نیازهای بنیادین انسان را نام ببرید. (دی ۹۰ با اندکی تغییر)
- ☆ ۶۱. نیازهای اساسی انسان به تدریج به چه چیزی تبدیل می‌شوند؟
- ☆ ۶۲. دعای پیوسته‌ی امام سجاد (ع) اختصاص یافتن ایام زندگانی‌اش به چه اموری است؟

چندگزینه‌ای

د

- ☆ ۶۳. چرا نیاز به کشف راه درست زندگی، دغدغه‌ای جدی است؟
- ۱) انسان با فراتر رفتن از سطح زندگی روزمره و اندیشیدن در افق بالاتر، خود را با آن روبه‌رو می‌بیند.
- ۲) انسان فقط یک‌بار به دنیا می‌آید و یک‌بار زندگی در دنیا را تجربه می‌کند.

- ☆ ۶۳. از آن جا که عمر محدود آدمی برای تجربه کردن راه‌های پیشنهادی بسیار زیاد و گوناگون کافی نیست، باید پاسخ به نیازهای اساسی دارای کدام ویژگی باشد؟
 (۱) جامع و همه‌جانبه بودن
 (۲) کاملاً درست و قابل‌اعتماد بودن
- ☆ ۶۴. سؤال «آیا زندگی انسان با مرگ تمام می‌شود؟» مؤید کدام نیاز اساسی انسان است؟
 (۱) درک آینده خویش
 (۲) کشف راه درست زندگی
- ☆ ۶۵. این سؤال: «زاد و توشه سفر به جهان آخرت چیست؟» مربوط به کدام یک از نیازهای برتر انسان است؟
 (۱) شناخت هدف زندگی
 (۲) درک آینده خویش
 (۳) کشف راه درست زندگی
- ☆ ۶۶. براساس آیات سوره عصر، رهایی از خسران و زیان دارای چند شرط است؟
 (۱) ۲ شرط
 (۲) ۴ شرط
- ☆ ۶۷. در چه صورت انسان سرمایه وجودی خود را از دست داده است؟
 (۱) اگر دغدغه چگونه زیستن را جدی ندادند.
 (۲) اگر هدف حقیقی خود را نشناسد یا دچار خطا شود.
- ☆ ۶۸. در کلام امام موسی کاظم (ع) چه کسانی پیام الهی را بهتر می‌پذیرند؟
 (۱) رتبه آن‌ها در دنیا و آخرت بالاتر است.
 (۲) از معرفت برتری برخوردار باشند.
- ☆ ۶۹. اگر کسی هدف حقیقی خود را نشناسد یا در شناخت آن دچار خطا شود، چه پیامدی را به دنبال خواهد داشت؟
 (۱) عمر خود را از دست می‌دهد.
 (۲) نمی‌تواند مسیر سعادت خود را طراحی کند.
- ☆ ۷۰. براساس کدام صفت الهی، خداوند بر خود لازم می‌داند تا اسباب هدایت بشر را فراهم سازد؟
 (۱) هدایت‌گری
 (۲) حکمت
 (۳) ربوبیت
 (۴) رحمت
- ☆ ۷۱. با کنار هم قرار گرفتن کدام یک می‌توان به پاسخ سؤال‌های اساسی دست یافت؟
 (۱) عقل و اختیار
 (۲) عقل و وحی
- ☆ ۷۲. حدیث شریف امام سجاد (ع) که می‌فرماید: «خدایا، ایام زندگانی مرا به آن چیزی اختصاص بده که مرا برای آن آفریده‌ای» مؤید کدام نیاز برتر انسان است؟
 (۱) شناخت هدف زندگی
 (۲) درک آینده خویش
 (۳) کشف راه درست زندگی
- ☆ ۷۳. ابیات زیر به کدام یک از نیازهای برتر انسان اشاره دارند؟
 «مرد خردمند هنر پیشه را
 عمر دو بایست در این روزگار
 تا به یکی تجربه آموختن
 با دگری تجربه بردن به کار»
 (۱) درک آینده خویش
 (۲) کشف راه درست زندگی
 (۳) درک هدف زندگی
- ☆ ۷۴. هر کدام از مصراع‌ها به ترتیب بیانگر کدام یک از نیازهای اساسی و برتر انسان است؟
 «از کجا آمده‌ام، آمدنم بهر چه بود
 به کجا می‌روم آخرنمایی و وطنم»
 (۱) شناخت هدف زندگی - درک آینده خویش
 (۲) کشف راه درست زندگی - شناخت هدف زندگی
 (۳) درک آینده خویش - کشف راه درست زندگی

کشف ارتباط

ه

- ☆ ۷۵. هریک از موارد سمت راست با کدام یک از موارد سمت چپ ارتباط دارد؟ (یک مورد در سمت چپ اضافی است).

ا. چرا زیستن؟	۱. کشف راه درست زندگی
ب. چگونه زیستن؟	۲. شناخت هدف زندگی
پ. زاد و توشه سفر به جهان دیگر چیست؟	۳. جامع و همه‌جانبه بودن
	۴. درک آینده خویش

- ☆ ۷۶. هریک از موارد سمت راست با کدام یک از موارد سمت چپ ارتباط دارد؟ (یک مورد در سمت چپ اضافی است).

ا. عقل کامل‌تر	۱. برخورداری از معرفت برتر
ب. بهتر پذیرفتن پیام الهی	۲. دانستن نسبت به فرمان‌های الهی
پ. برتری در تعقل و تفکر	۳. تعقل کردن در پیام الهی
	۴. بالاتر بودن رتبه در دنیا و آخرت

۷۷. هر يك از موارد سمت راست با کدام يك از موارد سمت چپ ارتباط دارد؟ (يك مورد در سمت چپ اضافی است).

۱. درك آینده خویش	آ. به كجا می روم آخرنمایی وطنم
۲. شاگرد امام صادق (ع)	ب. عمر دو بایست در این روزگار
۳. كشف راه درست زندگی	پ. هشام بن حكیم
۴. شاگرد امام كاظم (ع)	

و تعریف مفاهیم و اصطلاحات

۷۸. اتمام حجت: ☆ ۸۰. اصل عام و همگانی هدایت (هدایت عمومی): (دی ۹۰)
۷۹. ☆ نیازهای برتر: ۸۱. نیازهای طبیعی و غریزی:

ز سؤالات پاسخ بلند

۸۲. ☆ ویژگی هایی که سبب تمایز بنیادین انسان با سایر موجودات می شود را به طور کامل شرح دهید. (دی ۸۸)
۸۳. از نیازهای انسان «شناخت هدف زندگی» را توضیح دهید.
۸۴. از نیازهای اساسی انسان «درک آینده خویش» را بیان کنید.
۸۵. از نیازهای بنیادی انسان «کشف راه درست زندگی» را توضیح دهید.
۸۶. ☆ چرا پاسخ به «نیازهای اساسی» باید کاملاً درست و قابل اعتماد باشد؟ (خرداد ۱۴۰۴، خرداد ۹۶ و ۹۲ و شهریور ۹۷ و ۸۸)
۸۷. ☆ چرا پاسخ به نیازهای بنیادین باید «جامع و همه جانبه» باشد؟ (خرداد ۸۹ با اندکی تغییر)
۸۸. ☆ چرا سرگردانی انسان امروز درباره سؤال های اساسی خود، بیشتر از گذشته شده است؟
۸۹. ☆ چرا سؤال هایی از قبیل چیست «هدف انسان»، «آینده او» و «راه درست زندگی» دغدغه و دل مشغولی مقدس هستند؟
۹۰. ☆ بیت «کاروان رفت و تو در خواب و بیابان در پیش / کی روی، ره ز که پرسی چه کنی چون باشی؟» به چه نکته ای توجه می دهد؟
۹۱. ☆ پاسخ های راهگشا و اطمینان بخش به نیازهای برتر انسان چه ویژگی هایی باید داشته باشند؟ توضیح دهید. (دی ۹۸)
۹۲. ☆ با توجه به ویژگی های سؤال های اساسی چه کسی می تواند پاسخ صحیح آن را بدهد؟
۹۳. ☆ چرا هدایت، یک اصل «عام و همگانی» در نظام خلقت است؟ (شهریور ۹۲ و دی ۹۱)
۹۴. وقتی می گوئیم هدایت خداوند از مسیر دو ویژگی تعقل و اختیار می گذرد، یعنی چه؟
۹۵. ☆ اگر خداوند به سؤال های اساسی انسان پاسخ ندهد و او را رها کند انسان در قیامت چه می تواند بگوید؟
۹۶. انواع نیازهای انسان را توضیح دهید.

ح درك مطلب

● با توجه به متن های زیر، به سؤالات پاسخ دهید:

۹۷. ☆ «شخصی در بازار بیش از بقیه فروشندگان کالا فریاد می زد که مردم از او زودتر خرید کنند. مردی به او گفت: مگر چه چیزی می فروشی که این قدر فریاد می زنی؟ گفت: همه سرمایه ام را بیخ خریده ام و در حال آب شدن است. اگر نفروشم زیان کرده ام.»
- آ) این داستان شما را به اهمیت کدام موضوع رهنمون می سازد؟
- ب) دغدغه کدام نیاز برتر با این متن مرتبط است؟
- پ) کدام بیت به این داستان مربوط است؟
- ۱) روزها فکر من این است و همه شب سخنم / که چرا غافل از احوال دل خویشتم
- ۲) مرد خردمند هنر پیشه را / عمر دو بایست در این روزگار
- ت) کدام آیه / آیات با این داستان همخوانی دارد؟
- ۱) ﴿وَالْعَصْرِ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ﴾
- ۲) ﴿رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ﴾
۹۸. ☆ دانش آموزی با مطالعه میانی مکاتب مختلفی مانند مارکسیسم و ماتریالیسم، در جست و جوی برگزیدن برنامه ای برای زندگی خود است و می بیند که چه برنامه های متفاوت و گاه متضادی میان آن ها وجود دارد.
- آ) دلیل جست و جوی این برنامه چیست؟
- ب) یک برنامه مناسب برای سعادت انسان باید چه ویژگی هایی داشته باشد؟
۹۹. ☆ احمد برای آموزش درس های خود، تصمیم گرفته است که هر درس را در یک آموزشگاه خاص به طور جداگانه ثبت نام کند.
- آ) این تصمیم او درست است یا غلط؟ چرا؟
- ب) این تصمیم او به لزوم کدام ویژگی برای برنامه زندگی انسان اشاره دارد؟ چرا؟

۲

بخش

پاسخ نامه

هدایت الهی

درس ۱

- ۱ | آب مایهٔ حیات و اساس زندگی در جهان مادی است.
- ۲ | منظور «آب» است که به وسیلهٔ آن سرزمین مرده زنده می‌شود.
- ۳ | آ | شناخت هدف زندگی
- ب | اگر انسان هدف حقیقی خود را نشناسد یا در شناخت آن دچار خطا شود، عمر خود را از دست داده است و چنین کسی در حقیقت، سرمایهٔ وجودی خود را از بین برده است.
- ۴ | آ | خطاب به مؤمنان
- ب | زندگی حقیقی و نیکو، نتیجهٔ اجابت خدا و رسول (ص) است.
- ۵ | شناخت هدف زندگی
- ۶ | آ | به عصر و زمان سوگنده خورده است و اهمیت آن را می‌رساند و خسران انسان در زندگی نتیجهٔ گذشتن زمان عمر آن‌هاست که در همهٔ ادوار و اعصار این زیان، مصداق دارد.
- ب | از دست دادن سرمایهٔ وجودی انسان که همان عمرش است.
- پ | کسانی که ایمان بیاورند، عمل صالح انجام دهند، خودشان حق را رعایت می‌کنند و به سوی حق دعوت کنند و هم‌چنین خودشان صبور هستند و دیگران را نیز به صبر دعوت می‌کنند.
- ۷ | آ | هدایت عام و همگانی
- ب | هدایت که یک اصل عام و همگانی است.
- پ | زیرا خدای جهان، آفریدگاری حکیم است که نه تنها انسان، بلکه هیچ مخلوقی را بدون هدایت رها نکرده است. او هر مخلوقی را برای هدفی معین خلق می‌کند و برای رسیدن به آن هدف، او را هدایت و راهنمایی می‌فرماید.
- ۸ | برای آنکه بندگان در پیام الهی تعقل کنند.
- ۹ | آن که از معرفت برتری برخوردار باشد.
- ۱۰ | آنان که در تعقل و تفکر برترند.
- ۱۱ | آن‌کس که عقلش کامل‌تر است.
- ۱۲ | آ | هدایت الهی به وسیلهٔ پیامبران بشارت‌دهنده و بیم‌دهنده است و بعد از آمدن پیامبران حجت بر انسان تمام می‌شود.
- ب | حجت به معنای اتمام حجت است که خداوند با فرستادن پیامبران، دیگر بهانه و دستاویزی برای انسان قرار نمی‌دهد و حجت را بر آنان تمام می‌کند.
- ۱۳ | آ | قوهٔ اختیار و انتخاب
- ب | هدایت یا گمراه شدن
- ۱۴ | صحیح
- ۱۵ | غلط (بخشیدن زندگی نیکو نتیجهٔ اجابت خدا و رسول است، نه برعکس)
- ۱۶ | صحیح
- ۱۷ | صحیح
- ۱۸ | غلط (به انسان قدرت آگاه شدن به آن‌ها را داده است.)
- ۱۹ | غلط (خداوند پاسخ به نیازهای طبیعی و غریزی انسان را در جهان خلقت آماده کرده است.)
- ۲۰ | صحیح
- ۲۱ | صحیح
- ۲۲ | غلط (این سؤال مربوط به «شناخت هدف زندگی» است.)
- ۲۳ | صحیح
- ۲۴ | صحیح
- ۲۵ | صحیح

- ۲۶ | غلط (زیرا هر پاسخ احتمالی و مشکوک نیازمند تجربه و آزمون است در حالی که عمر محدود آدمی برای چنین تجربه‌ای کافی نیست.)
- ۲۷ | غلط (زیرا باید به نیازهای مختلف انسان به صورت هماهنگ پاسخ دهد زیرا انسان ابعاد مختلفی دارد.)
- ۲۸ | صحیح
- ۲۹ | غلط (عقل انسان نمی‌تواند به تنهایی به سؤال‌های اساسی پاسخ کامل و جامع دهد و نیاز به وحی دارد.)
- ۳۰ | صحیح
- ۳۱ | صحیح
- ۳۲ | صحیح
- ۳۳ | غلط (انسان با عقل خود در پیام الهی تفکر می‌کند.)
- ۳۴ | صحیح
- ۳۵ | غلط (دربارهٔ نیاز کشف راه درست زندگی است.)
- ۳۶ | صحیح
- ۳۷ | غلط (خداوند همهٔ مخلوقات را هدایت می‌کند، اما شیوهٔ هدایت مخلوقات با یکدیگر متفاوت است.)
- ۳۸ | شناخت هدف زندگی
- ۳۹ | درک آینده خویش - کشف راه درست زندگی
- ۴۰ | احتیاج دائمی انسان به داشتن برنامه‌ای که پاسخگوی نیازهایش باشد و سعادت او را تضمین کند.
- ۴۱ | نیازهای طبیعی و غریزی و نیازهای فراطبیعی و برتر
- ۴۲ | عمر خود را از دست داده است.
- ۴۳ | درک آیندهٔ خویش
- ۴۴ | مصراع اول به «شناخت هدف زندگی» و مصراع دوم به «درک آیندهٔ خویش» اشاره دارد.
- ۴۵ | کشف راه درست زندگی
- ۴۶ | کشف راه درست زندگی
- ۴۷ | از آن جهت که انسان فقط یک بار به دنیا می‌آید و یک بار زندگی در دنیا را تجربه می‌کند.
- ۴۸ | ۱- کاملاً درست و قابل اعتماد باشد. ۲- همه‌جانبه باشد.
- ۴۹ | یعنی خدا هیچ مخلوقی را بدون هدایت رها نکرده است. او هر مخلوقی را برای هدفی معین خلق می‌کند.
- ۵۰ | هدایت عام و همگانی
- ۵۱ | زیرا انسان ویژگی‌هایی دارد که سایر موجودات آن ویژگی‌ها را ندارند.
- ۵۲ | ابتدا دربارهٔ هر کاری فکر می‌کند، اگر تشخیص داد آن کار مفید است و او را به هدفش می‌رساند، آن را انتخاب می‌کند و انجام می‌دهد.
- ۵۳ | ۱- توانایی تعقل و تفکر ۲- قدرت اختیار و انتخاب
- ۵۴ | هدایت خداوند از مسیر دو ویژگی تعقل و اختیار می‌گذرد.
- ۵۵ | عقل و وحی
- ۵۶ | چون هر برنامهٔ دیگری نمی‌تواند پاسخ درستی به نیازهایش بدهد، انسان زیان خواهد کرد و با دست خالی به دیار آخرت خواهد شتافت.
- ۵۷ | کشف راه درست زندگی
- ۵۸ | ۱- کاملاً درست و قابل اعتماد باشد. ۲- همه‌جانبه باشد.

۵۹ | ۱- شناخت هدف زندگی ۲- درک آینده خویش ۳- کشف راه درست زندگی

۶۰ | این نیازها به تدریج به دل مشغولی، دغدغه و بالاخره به سؤالاتی تبدیل می‌شوند که انسان تا پاسخ آن‌ها را نیابد، آرام نمی‌گیرد.

۶۱ | به چیزی که انسان برای آن آفریده شده است.

۶۲ | گزینه «۲»

۶۳ | گزینه «۲»

۶۴ | گزینه «۱»

۶۵ | گزینه «۲»

۶۶ | گزینه «۲» (۱- ایمان ۲- عمل صالح ۳- سفارش یکدیگر به حق ۴- سفارش یکدیگر به صبر)

۶۷ | گزینه «۲»

۶۸ | گزینه «۲»

۶۹ | گزینه «۱»

۷۰ | گزینه «۲»

۷۱ | گزینه «۲»

۷۲ | گزینه «۱»

۷۳ | گزینه «۲»

۷۴ | گزینه «۱»

۷۵ | آ | ۲ (ب) ۱ (پ) ۴

۷۶ | آ | ۴ (ب) ۱ (پ) ۲

۷۷ | آ | ۱ (ب) ۳ (پ) ۴

۷۸ | خداوند با فرستادن پیامبرانی بشارت‌دهنده و هشداردهنده، راه بهانه‌جویی را بسته است و حجت را بر بندگان تمام کرده است. بنابراین خداوند در قرآن کریم می‌فرماید: ﴿رُشَلَا مُبَشِّرِينَ وَ مُنْذِرِينَ لِّئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّشُلِ ...﴾.

۷۹ | نیازهای برتر برآمده از سرمایه‌های ویژه‌ای است که خداوند به او عطا کرده است که پاسخ صحیح به این نیازهای اساسی است که سعادت انسان را تضمین می‌کند مانند شناخت هدف زندگی، درک آینده خویش، کشف راه درست زندگی

۸۰ | خدای جهان، آفریدگاری حکیم است؛ نه تنها انسان، بلکه هیچ مخلوقی را بدون هدایت رها نکرده است. او هر مخلوقی را برای هدفی معین خلق می‌کند و برای رسیدن به آن هدف، او را هدایت و راهنمایی می‌فرماید. پس هدایت، یک اصل عام و همگانی در نظام خلقت است.

۸۱ | نیازهایی مانند آب، هوا، غذا و مسکن که انسان همچون سایر موجودات زنده دارد و خداوند پاسخ به آن‌ها را در عالم طبیعت آماده کرده و قدرت آگاه شدن از آن‌ها را به انسان داده است.

۸۲ | انسان ویژگی‌هایی مانند تعقل و تفکر و قدرت اختیار دارد که او را از سایر مخلوقات متمایز می‌کند و همین امر سبب شده شیوه هدایت او متفاوت باشد انسان ابتدا درباره هرکاری تفکر می‌کند. اگر تشخیص داد که آن کار مفید است و او را به هدفش می‌رساند، آن را انتخاب می‌کند و انجام می‌دهد.

۸۳ | انسان می‌خواهد بداند «برای چه زندگی می‌کند» و کدام هدف است که می‌تواند با اطمینان خاطر، زندگی‌اش را صرف آن نماید؟ او می‌داند که اگر هدف حقیقی خود را نشناسد یا در شناخت آن دچار خطا شود، عمر خود را از دست داده است.

۸۴ | انسان با این سؤال مهم و اساسی روبه‌روست که «آینده او چگونه است؟» «آیا زندگی او با مرگ تمام می‌شود یا دفتر حیات او به شکل دیگری گشوده می‌گردد؟»، «اگر حیات، به شکل دیگری ادامه می‌یابد و انسان زندگی ابدی را پس از مرگ آغاز خواهد کرد، نحوه زندگی او پس از مرگ چگونه است؟»، «زاد و توشه سفر به جهان دیگر چیست؟» و «خوشبختی وی در آن سرا در گرو انجام چه کارهایی است؟»

۸۵ | راه زندگی یا «چگونه زیستن» که ارتباط دقیقی با دو نیاز دیگر دارد، دغدغه دیگر انسان‌های فکور و خردمند است، این دغدغه از این جهت جدی است که انسان فقط یک‌بار به دنیا می‌آید و یک‌بار زندگی در دنیا را تجربه می‌کند، بنابراین در این فرصت تکرارنشدنی، باید از بین همه راه‌هایی که پیش روی اوست، راهی را برای زندگی انتخاب کند که به آن مطمئن باشد تا بتواند با بهره‌مندی از سرمایه‌های خدادادی به هدف خلقت برسد.

۸۶ | زیرا هر پاسخ احتمالی و مشکوک نیازمند تجربه و آزمون است، در حالی که عمر محدود آدمی برای چنین تجربه‌ای کافی نیست، به خصوص که راه‌های پیشنهادی هم بسیار زیاد و گوناگون‌اند.

۸۷ | همه‌جانبه باشد؛ به طوری که به نیازهای مختلف انسان به صورت هماهنگ پاسخ دهد، زیرا ابعاد جسمی و روحی، فردی و اجتماعی و دنیوی و اخروی وی، پیوند و ارتباط کامل و تنگاتنگی با هم دارند و نمی‌توان برای هر بُعدی جداگانه برنامه‌ریزی کرد.

۸۸ | مکاتب فکری مختلف از ابتدای تاریخ تا کنون، به این سؤال‌ها پاسخ‌هایی داده‌اند و امروزه نیز بیش از گذشته بازار این پاسخ‌ها داغ است، به همین جهت هم، سرگردانی انسان امروز از گذشته بیشتر شده است.

۸۹ | زیرا نشان‌دهنده بیداری و هوشیاری انسان و توجه وی به ارزش زندگی و آگاهی از زیانی است که یک زندگی بی‌هدف را تهدید می‌کند.

۹۰ | غفلت و بی‌توجهی به سؤال‌های اساسی انسان، آثار و عواقب زبان باری دارد که روزی گریبان انسان را خواهد گرفت، روزی که دیگر کاری از او ساخته نیست و زمان جبران سپری شده است.

۹۱ | پاسخ به سؤال‌های اساسی باید حداقل دو ویژگی داشته باشد: ۱- کاملاً درست و قابل اعتماد باشد زیرا هر پاسخ احتمالی و مشکوک نیازمند تجربه و آزمون است در حالی که عمر محدود آدمی برای چنین تجربه‌ای کافی نیست به خصوص که راه‌های پیشنهادی هم بسیار زیاد و گوناگون است ۲- همه‌جانبه باشد، به طوری که به نیازهای مختلف انسان به صورت هماهنگ پاسخ دهد زیرا ابعاد جسمی و روحی، فردی و اجتماعی و دنیوی و اخروی وی پیوند کامل و تنگاتنگی با هم دارند نمی‌توان برای هر بُعدی جداگانه برنامه‌ریزی کرد.

۹۲ | با توجه به ویژگی‌های پاسخ به سؤال‌های اساسی، کسی می‌تواند پاسخ صحیح این سؤال‌ها را بدهد که: ۱- آگاهی کاملی از خلقت انسان، جایگاه او در نظام هستی، ابعاد دقیق و ظریف روحی و جسمی و نیز فردی و اجتماعی او داشته باشد ۲- همچنین بداند که انسان‌ها، پس از مرگ چه سرنوشتی دارند و دقیقاً چه عاقبتی در انتظار آن‌هاست.

۹۳ | زیرا خدای جهان آفریدگاری حکیم است، نه تنها انسان بلکه هیچ مخلوقی را بدون هدایت رها نکرده است. او هر مخلوقی را برای هدفی معین خلق می‌کند و برای رسیدن به آن هدف، او را هدایت و راهنمایی می‌فرماید. پس هدایت، یک اصل عام و همگانی در نظام خلقت است.